

EESTI LOODUS

Kuidas elavad Eestis haruldased suur-konnakotkad ja must-toonekured?

Keskkonnaministeerium ja KIK

10. nov. 2020 kell 14:09

f Jaga Facebookis

✉ Saada e-kirjaga

Suur-konnakotkas Tõnn Hispaanias. Autor: bioloog Jana Marco.

Suur-konnakotka paare on Eestis loendatud 5-10, must-toonekurgi pisut rohkem – 40 paari. Täpsemaid arve on keeruline öelda. Miks nende linnuliikide olukord Eestis kiita ei ole, kuidas linnud rändavad ning millist tehnikat kasutatakse nende jälgimiseks – sellest kõnelesime EAGLELIFE projektijuhi Urmas Sellisega.

Kuna projekt viidi ellu juba rohkem kui kümme aastat tagasi, siis uurimegi Selliselt, kuidas projekti tegevused lindude elukäiku on mõjutanud ning mis on neist väga ohustatud linnuliikidest tänaseks saanud.

Suur-konnakotkas Tõnn, kes EAGLELIFE projekti raames saatja selga sai, on intervjuu tegemise ajal juba teel oma talvitusalale – Hispaaniasse El Hondo loodusparki. “Kotkad armastavad kevadet ja suve,” räägib Sellis.

Tõnn. El Hondo, Spain 21/12/2017
© Mehdi KHEMICI (icitorrevieja by We Atipik)

Suur-konnakotkas Tõnn talvituslalal Hispaania kaguosas El Hondo looduspargis. Pildi tegi kohalik linnuvaatleja ja fotograaf Mehdi Khemici.

Kotkad lendavad talvitumispaika ühekaupa. Kuid mitte kõik suur-konnakotkad ei siirdu ühte ja samasse kohta. Tõnni ema Iti lendas näiteks Türgi, kuni ta ühel aastal tormi tõttu rändeteelt kõrvale kaldus ja talle võõras kohas (Liibanonis) elu kaotas.

Konnakotkaste rännet on uuritud ka geneetiliselt ning avastatud, et see kipub olema pärilik.

“Kuid et pärilikkus tuleb nii emalt kui isalt kombinatsioonina, siis ei pruugi see ilmtingimata tähendada seda, et noored lähevad talveks samas suunas, kuhu nende vanemad,” räägib Sellis.

Ka üks Tõnni vendadest-õdedest talvitub hoopis Hispaanias, mis näitab, et selle ema ja isa geneetiline kombinatsioon kipub nende järglasi talveks Hispaaniasse viima.

Tavaliselt talvituvad suured-konnakotkad Türgis, Balkanimaades ja Kirde-Aafrikas.

Kotkaste talvitumist mõjutab ka kliimamuutus. Kindlapeale pikeneb nende kotkaste teekond, kes rändavad Sahara kõrbe tagustele aladele, kuna Sahara kõrb laieneb.

Sadakond aastat tagasi oli suur-konnakotkas Eestis tavapärase liik. Nad pesitsesid märgades metsades, lodumetsades ning püüdsid saaki jõeluhtadel, mida niideti enamasti vikatiga. Ka madalsood sobisid suurele konnakotkale elupaikadeks hästi.

Tänaseks päevaks on 90% madalsoodest kuivendatud ning nende asemel laiuvad kultuurheina- ning põllumaad. Elupaikade kadumine ongi põhjus, miks suur-konnakotkaid on Eestis nii väheks jäänud. Ja mitte ainult Eestis. Ohud varitsevad ka rändel ja talvituslaladel. Kõik kokku on viinud selle liigi Euroopa Liidus väljasuremise äärel.

Suur-konnakotkas on Euroopa kotkastest kõige ohustatum ja ta on ka Eestis kõige rangema kaitse all – ta on I kaitsekategooria liik.

Must-toonekure kadu ja tagasitulek

EAGLELIFE projekti on peale suur-konnakotka sisse kirjutatud ka väike-konnakotka (Eestis 500–600 paari), ning must-toonekure kaitse. Must-toonekure arvukuse vähenemise põhjusteks on toidupuudus, mille on tekitanud ulatuslik kuivenduskraavide võrk, probleemid rändel ja häirimine erinevate metsatööde käigus.

Lääneeurooplastel on meie murest must-toonekure pärast raske aru saada. Sealt kadus liik juba sadakond aastat tagasi, kuid alates seitsmekümnendatest naasid must-toonekured Prantsusmaale ning sellest ajast alates on nende arvukus seal korralikult kasvanud.

Praeguseks on selles Lääne-Euroopa riigis loendatud juba üle 1000 linnu, kes rändavad üle Gibraltari Aafrikasse.

“Must-toonekurel läheb Prantsusmaal hästi ja sellepärast ei taheta neile Lääne-Euroopas ka tähelepanu pöörata, kuigi Ida-Euroopas läheb neil kehvasti,” selgitab Sellis. Eriti rasked on nende jaoks olnud viimased kolm väga põuast aastat. Metsaveekogud, millest nad toitu püüavad, on olnud kuivad ja seetõttu on pojad nälga surnud. Nii et must-toonekurgede elu pole kiita.

Must-toonekurg Valdur kalaga. Pilt on tehtud EAGLELIFE'i ajal projekti käigus jälgitud must-toonekurest nimega Valdur. Ta pesitses kunstnik Valdur Ohakase maja lähedal Võrumaal. Urmas Sellis

“Metsakuivenduse vastu me kiiresti ei saa, juba rikutud koosluste taastumine võtab kaua aega isegi siis, kui kunagi kaevatud kraavid sulgeda,” tõdeb projektijuht.

Must-toonekurgesid kimbutab teinegi mure. Nimelt koorub nende munadest võrdselt poegi ja tütreid, kuid talvituspaigast naaseb oluliselt enam isaslind. See on tekitanud suure isaste ülekaalu ehk nn araabiamaailma sündroomi, nagu Sellis seda ise nimetab.

Nii juhtubki, et isaslinnud ehitavad kevadel pesad valmis ja jäävad ootama, kuid emaslinde ei tule, nad kaovad kuhugi ära. See, kas emaslinnud on leidnud paremad pesitsuspaigad või saavad lihtsalt hukka, pole teada.

Linnud on Sellise sõnade kohaselt justnagu inimesedki: “Isaslinnud, kellele paarilist ei tule, lendavad ringi, külastavad naabrite pesi ning kui kuskil on pesitsemine lahti läinud, püüavad nad emaslinde üle lüüa, kaklevad, lõhuvad munad ära,” räägib Sellis, kuidas üksi jäänud linnud mõjutavad paarilise leidnud lindude elu.

Tehnikavidinad ja linnud

Lindude tegevuse kaardistamiseks ja jälgimiseks kasutatakse erinevaid jälgimisseadmeid. Toonekurele kinnitatakse saatja kas jala külge või seljakotina selga. Röövlindudele pannakse seade samuti seljale.

“Seade kinnitatakse spetsiaalse teflonpaelaga, mis ei hõõru, ei kõdune ega mädane, ega kogu parasiite. Saatja pannakse linnule selga nii, nagu me ise paneme seljakoti selga. Aga nad ei saa seda ise ära võtta, kuigi mõned kotkad on ka sellega hakkama saanud,” räägib Sellis.

Tõnnil on saatja olnud juba 12 aastat ning kord on seda ka vahetatud, sest kõik elektroonikaseadmed, mis töötavad laetava aku peal, jäävad ühel hetkel tummaks.

Sellis ütleb, et saatja selga säätamiseks kulub kesktlõbi kaks tundi. Nii kaua sellepärast, et seljakott õmmeldakse linnule täpselt parajaks, et kuskilt ei pigistaks ega loksuks. See ei tohi ka kuhugi okstesse kinni jääda.

EAGLELIFE projekti raames paigaldati pesadesse ka pesakaamerad. Esimene must-toonekure kaamera pandi tööle 2007. aastal, edasi laienes see juba teistele liikidele ja teistesse riikidesse. EAGLELIFE projekt oli teerajajaks millelegi täiesti uuele. Just sellest projektist said alguse ja jõudsid massideni kõiksugu erinevad pesa- ja looduskaamerad.

Sel aastal tehtud pilt veebikaamera pesa linnust must-toonekurest Karl II. Urmas Sellis

Tänu EAGLELIFE projektile on meil tänapäeval võimalik jälgida nii linnupesi, hülgekolooniaid kui ka näiteks loomaaedade jääkaru- ja tiigripoegi. Pesakaamerad on inimesi harinud ja tõstnud nende teadlikkust, andes ka linnastuvale elanikkonnale võimaluse haruldaste liikide hingeeluga tutvuda.

Sellis meenutab, et esimesed kümme aastat oli väga keeruline, sest puudus kogemus.

Alguses polnud teadlastel vähimatki aimu, kuidas üks või teine lind reageerib sellele, et tema elust tõsielusaade tehakse. Must-toonekurg näiteks suhtus kaamerasse n-ö külma kõhuga, seega ei pidanud tema pesas kaamerat kuidagi varjama. Oluline on vaid jälgida, et kaamera saaks paigaldatud enne pesitsusperioodi algust.

Suur-konnakotkad (nagu näiteks Tõnn) aga pole tehnika suhtes nii tolerantsed. Seepärast võib vaadet nende pesast segada oksad või kuuseokkad, mis on pandud kaamerasilma varjamiseks.

Merikotkad on kartlikud igasuguste tehisasjade suhtes, nii et nendega on ka omajagu keeruline. Õnneks on merikotkaid palju ja nende arvukus kasvab. Sellele vaatamata tehakse kõik mis osatakse, et mitte segada kotkaste pesitsemist.

“Suur-konnakotka pesa kaamerat paigaldades peab aga olema eriti ettevaatlik, et pesitsust untsu ei ajaks,” räägib Sellis. Nende pesa koorub aastas vaid üks poeg ja kuna suur-konnakotkaste arvukus Eestis on väike, siis tähendabki see vaid 5-10 poega aastas.

Kel on suurem huvi veebikaameratega seonduva vastu, need leiavad head materjali vastavatest foorumitest.

Lingilt <https://www.looduskalender.ee/forum/viewforum.php?f=2> näeb must-toonekure pilte, videoid ja vaatlusi vabatahtlikelt, ka esimese muna munemise kohta.

Tõnni pesakaamera kohta leiab huvitavat infot siit: <https://www.looduskalender.ee/forum/viewforum.php?f=105>

Saatjatega lindude kohta annab infot lindude rändekaart: <http://birdmap.5dvision.ee/>

Rõõm on tõdeda, et saame ise jälgida lähemalt või kaugemalt, kuidas läheb meie kotkastel ja must-toonekurgedel.

Mis on LIFE?

LIFE on programm, mille kaudu saab Euroopa Liidult taotleda raha looduse kaitsmiseks. Programmi näol on tegu Euroopa Komisjoni ainsa otseselt keskkonnale suunatud rahastamisvahendiga, millega toetatakse liidu keskkonnapoliitika arengut ja elluviimist.

LIFE-programmist võivad toetust taotleda kõik Euroopa Liidus registreeritud juriidilised isikud. Taotlejaid aitavad projektide kvaliteedi parandamisel ja partnerite leidmisel Keskkonnaministeerium ja Keskkonnainvesteeringute keskus.

Kõik, kes soovivad LIFE programmi kohta rohkem infot saada, võiksid osaleda 25. novembril toimival veebipõhisel infopäeval, kus LIFEst varasemalt raha taotlenud inimesed jagavad oma kogemusi. Rohkem infot peagi LIFE Eesti kodulehelt <https://life.envir.ee/>

Artikli kirjutamist on rahastatud projektist “LIFE programmist teadlikkuse suurendamine ja projektitaotluste kvaliteedi parandamine 2”, mida rahastab Euroopa Liidu liikmesriikide keskkonnaprojektide kaasrahastamise programm LIFE.

Märksõnad: [eesti](#), [linnud](#), [toonekurg](#)

SAMAL TEEMAL

[Eestlaste tehtud äpp lubab sul teada saada, milline lind metsas laulab](#)

[Ülevaade: milliste lindude olukord Eestis on hea ja millistel halb?](#)

[Mida teeb maailm, et vähendada jäätmete hulka?](#)

[f Jaga Facebookis](#)

[✉ Saada e-kirjaga](#)

[💬 Kommenteeri](#)

**AwaRa
Est** LIFE 2

Loed AwaRaEst LIFE blogi, kus tutvustame, mida LIFE programmi projektide abil Eesti looduse ja keskkonna heaks tehtud on ning mida plaanime tulevikus ellu viia.

[Vaata kõiki artikleid](#)

Oled sa **DigiPRO** või **Geenius**? [Vali sobiv tellimus siit.](#)

G TELLIJALE

Aastaid sama hundikarja jälginud loodusfotograaf kardab, et ta kari talvel hävitatakse

UUDIS

Täna "Laseris": Uuskasutuskeskus pole kirik, kus saab oma tarbimispatud andeks

UUDIS

Vaata videost, kuidas hundikutsikad ennastunustavalt mängivad

MÄRGATUD LOODUSES

Haruldane kaader: loe, kuidas õnnestus fotograafil pildistada Harjumaal kitse jälgivat ilvest

UUDIS

Vaata rahustavat videot: mitut külitavat hüljest näed sina?

G TELLIJALE

Tartu noorte loodud lahendus annab sulle restoranis järele jäänud päevaroa poole hinnaga

VIIMATI LISATUD

Kuidas elavad Eestis haruldased suur-konnakotkad ja must-toonekured?

10. november 2020 kell 14:09

Aastaid sama hundikarja jälginud loodusfotograaf kardab, et ta kari talvel hävitatakse

10. november 2020 kell 11:58

Haruldane kaader: loe, kuidas õnnestus fotograafil pildistada Harjumaal kitse jälgivat ilvest

9. november 2020 kell 16:22

Vaata videost, kuidas hundikutsikad ennastunustavalt mängivad

9. november 2020 kell 14:04

Täna "Laseris": Uuskasutuskeskus pole kirik, kus saab oma tarbimispatud andeks

9. november 2020 kell 13:05

Vaata rahustavat videot: mitut külitavat hüljest näed sina?

6. november 2020 kell 16:12

[Vaata kõiki artikleid](#)

SISUTURUNDUS

SISUTURUNDUS

Mobiiltelefonide areng: kaasaegsed omadused, mis veel hiljuti tundusid võimatuna

SISUTURUNDUS

Elektriline ühistransport: kes bussi akut laadima hakkab?

SISUTURUNDUS

Karbist välja: mida arvasid Martti Hallik ja Liina Ariadne uuest iPhone 12st?

SISUTURUNDUS

MSI GP65 Leopard: parim valik, kui otsid keskklassi mänguriarvutit

POPULAARSED LOOD MUJAL GEENIUSES

PRO TELLIJALE

CityBee Eesti juht: “Ma huviga ootan, millal Bolt ametlikult uudisega välja tuleb.”

G TELLIJALE

Üllatav juhtum: Tallinna lastehoius hammustas laps mitu korda teisi. Leping lõpetati, aga seda poleks tohtinud teha

AUTO • UUDIS

Puust ja punaseks: mida tähendavad politsei käemärgid ja vilkuri värvid?

KODU • KINNISVARA

Pank hakkab kodu remontijatele uut tüüpi laenu pakkuma

KODU • UUDIS

Pildid: "Naabrist parema" võidumaja on päris mõistliku hinnaga müügis

DIGI • UUDIS

E-smaspäev on käes: kust saab hea soodukaga tehnikakaupa?

DIKTOR • TELE

"Rannamajast" tuntud Merylin Nau osaleb ülipopulaarses USA tõsielusaates

INBANKI BLOGI

Päeva kuulutus: 8-liitrise V10 mootoriga Dodge Ram igapäevasteks toimetuseks

ÄRA JÄÄ ILMA PÄEVA PÕNEVAMATEST LUGUDEST

Telli Geeniusse uudiskiri

Saadame sulle igal argipäeval ülevaate olulisematest Geeniusse teemadest.

 geeniusmedia

Geenius Meedia OÜ
Ahtri 6, 10151 Tallinn
Tel 660 9797
geenius@geenius.ee

[Üldised kasutustingimused](#) • [Andmekaitsetingimused](#) • [Ettevõttest](#)

© Geenius Meedia OÜ, 2020.

Portaalid

[Geenius](#)
[Autogeenius](#)
[Digigeenius](#)
[DigiPRO](#)
[Diktor](#)
[Kodugeenius](#)
[Rahageenius](#)
[Rohegeenius](#)

Ajakirjad

[Digi](#)
[Mood](#)
[Muki](#)

Podcastid

[Autotund](#)
[Algorütm](#)
[Digitund](#)

Sotsiaalmeedia

[Facebook](#)

Kontakt

[Toimetus](#)
[Reklaamiinfo](#)

Geeniusse portaale majutab

